

Het Hart van Ezinge: manifest voor kunsteducatie

*'Ieder kind is een kunstenaar,
de moeilijkheid is om er een te blijven als je groot bent.'*
P. Picasso

Het Hart van Ezinge: een speciale plek om talent en jouw kijk op de wereld in de schijnwerpers te zetten. Een podium waar je leert om jezelf te presenteren. Dat is het Hart van Ezinge, een kloppend hart vol kunst. Met het onderwijs op Stad & Esch willen we leerlingen optimaal voorbereiden op de 21^e eeuw. Dit betekent kennis opdoen en vaardigheden aanleren. Maar ook inspelen op een voortdurend veranderende maatschappij. Hierbij zijn vaardigheden als creatief denken, presenteren en samenwerken van groot belang. Dat leren onze leerlingen in het Hart van Ezinge. In het Hart van Ezinge wordt lesgegeven in verschillende kunstvakken. We leren onze leerlingen kunstzinnige vaardigheden en technieken om verbeelding tot leven te wekken. Want hoe geef je vorm aan jouw ideeën en wat heb je daarvoor nodig? Bijvoorbeeld door naar het werk van anderen kijken, en zelf ontdekken en ervaren hoe dat werkt. Hart van Ezinge en de kunstdocenten bieden een veilige en vertrouwde omgeving aan om te experimenteren. Hier mogen leerlingen fouten maken, ontdekken en ondernemen. Het gedachtegoed van Sir Ken Robinson, Daniel Pink en prof. dr. Barend van Heusden is bij de ontwikkeling van het Hart van Ezinge een grote bron van inspiratie geweest.

Onze kunstvakken: beeldende vorming, dans, muziek en theater

Bij Stad & Esch stimuleren wij creativiteit en verbeelding door een breed aanbod van creatieve vakken. Hier kunnen leerlingen op zoek naar hun talent en passie. In het lesaanbod vind je de vakken beeldende vorming, dans, muziek en theater. Zo'n breed kunstaanbod geeft onze leerlingen de mogelijkheid hun creatieve talenten vanuit verschillende disciplines te onderzoeken en ontwikkelen. Ons kunstaanbod geldt voor alle onderwijstypes, van praktijkonderwijs tot gymnasium. In de eerste twee leerjaren kunnen leerlingen kennismaken met alle kunstvakken. Daarna zijn er mogelijkheden om een eigen weg in het kunstonderwijs in te slaan. In de bovenbouw kunnen leerlingen kiezen voor een examenvak beeldende vorming, dans, drama of muziek (theoretische leerweg, havo, atheneum). Of een kunstvak als keuzemodule (vmbo basis en kader).



Examenvak kunst, een unieke kans

Stad & Esch biedt de mogelijkheid voor theoretische leerweg, havo en atheneum om een kunstvak als examenvak te kiezen. Hierbij hebben de leerlingen de keuze uit alle vier de kunstdisciplines: beeldende vorming, dans, muziek en theater. Dit brede examenaanbod is heel bijzonder in Nederland en maakt persoonlijke talentontwikkeling voor onze leerlingen mogelijk. Bij de keuze voor een examenvak kunst werken de leerlingen in twee lesuren praktijk en één lesuur theorie aan hun landelijke eindtermen (SLO, 2007). In de praktijklessen werken leerlingen aan beeldend vormgeven, dansen, musiceren of toneelspelen. Persoonlijke expressie en artistieke stijl staan centraal en worden tot uiting gebracht door middel van presentaties. De theorie van de kunstdiscipline wordt in relatie met de maatschappij en de historie behandeld. Ook wordt kunst beschouwd en wordt betekenis gegeven vanuit vorm, functie en inhoud. Naast de praktijklessen volgen leerlingen het theoretische

sche vak kunst algemeen, waarin alle kunstdisciplines verbonden worden. In dit vak leer je vaardigheden om kunst te analyseren, leer je reflecteren vanuit verschillende invalshoeken en krijg je verdieping in specifieke kunstzinnige onderwerpen. Het vak Kunst Algemeen en de praktijklessen vullen elkaar aan en ondersteunen elkaar in terminologie, kunststijlen, vaardigheid om te analyseren en reflectie, om de leerling zo goed mogelijk voor te bereiden voor het praktisch examen (SE) en het theoretisch eindexamen (CE). Voor het vmbo basis en kader is een examenvak in kunst in Nederland niet mogelijk. Wel bieden we leerlingen van het vmbo basis en kader de mogelijkheid om een kunstgerichte module in hun examenpakket te kiezen.

Verbreding en verdieping: kunstzinnige en culturele activiteiten

Naast onze reguliere lessen bieden we leerlingen kunstzinnige en culturele activiteiten, die invulling geven aan de visie van Stad & Esch. Leerlingen kunnen deelnemen aan masterclasses, workshops en open podia en gaan op bezoek bij musea, voorstellingen en gezelschappen. Als kunstdocenten vinden wij het belangrijk om op de hoogte te blijven van actuele tendensen in de kunstwereld en om kennis te nemen van de hedendaagse kunst en cultuur. Deze ervaring delen wij met onze leerlingen door onze (buitenschoolse) kunstzinnige en culturele activiteiten, die een perspectief bieden vanuit de kunsthistorie, de actualiteit en de professionele kunst. Kunst en kunsteducatie zijn twee gebieden die elkaar 'opzoeken', wederzijds beïnvloeden en voortdurend in beweging zijn. Deze dynamiek maakt onze vakken en activiteiten wellicht ongrijpbaar en onvoorspelbaar, maar daarin zit ook de kracht van de verwondering en inspiratie die kunst in zich draagt, met zich mee brengt en tot stand wil brengen (Villierius, 2017).

Kunsteducatie op Stad & Esch: onze kernwaarden

Vanuit het Hart van Ezinge streven wij naar inspirerende en krachtige kunsteducatie. We willen onze leerlingen uitdagen en ontwikkelen. Deze kunsteducatie geven wij vorm vanuit ons hart en onze passie. Voor kwalitatief sterke kunsteducatie op Stad & Esch werken wij vanuit de volgende kernwaarden.

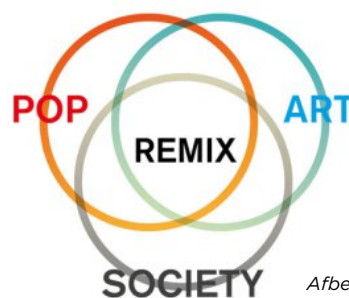
Inspirerende en krachtige kunsteducatie op Stad & Esch

- *ontdekt en ontwikkelt talent*
In de onderbouw laten we onze leerlingen laten kennismaken met de kunstvakken beeldende vorming, dans, muziek en theater. Deze proeverij zorgt ervoor dat leerlingen hun eigen talenten ontdekken. Elke leerling is talentvol, de kunst is om het eigen talent te vinden. De ontwikkeling van talent vindt plaats door uitdaging in complexe opdrachten, waarin kunstvaardigheden en eigen creativiteit elkaar ontmoeten. Daarnaast biedt het Hart van Ezinge mogelijkheden voor persoonlijke talentontwikkeling door verschillende verdiepende kunstactiviteiten aan te bieden en door leerlingen de mogelijkheid te geven om zelf kunstvakken te kiezen vanaf het derde leerjaar.
- *leert kunstzinnige vaardigheden en technieken voor zelfexpressie*
In onze kunstvakken werken we met onze leerlingen aan kunstzinnige vaardigheden van elke kunstdiscipline. De leerlingen leren het ambacht van beeldend vormgeven, dansen, musiceren en toneelspelen en maken kennis met verschillende kunststijlen en technieken. Hierbij wordt de professionele kunstpraktijk betrokken en worden de basistechnieken van de leerlingen gevormd. Deze vaardigheden en technieken stellen leerlingen in staat de eigen verbeelding en ideeën vorm te geven en te komen tot zelfexpressie.
- *ontwikkelt creatieve vaardigheden en verbeelding*
Creativiteit is van groot belang voor de 21^e eeuw, een sterk veranderende maatschappij waarin continue innovatie wordt gevraagd. Bij kunsteducatie wordt een beroep gedaan op het toepassen van aangeleerde kunstvaardigheden in complexe taaksituaties en vrije opdrachten, waarbij eigen inbreng van de leerling wordt verwacht. Er

wordt aanspraak gemaakt op creatieve vaardigheden, eigen verbeelding, lef, nieuwsgierigheid, flexibiliteit, experimenteren en verbeeldingskracht. Binnen de kunstvakken leren leerlingen alle facetten van een creatief proces, vanuit eigen ervaring en reflectie op het proces.

- *geeft ruimte & vertrouwen voor experiment*
Het Hart van Ezinge vindt het belangrijk dat leerlingen via kunsteducatie leren onderzoeken en ontdekken. Deze ontdekkingstocht vindt plaats in een veilige en vertrouwde leeromgeving. De kunstdocent stimuleert het experiment, laat leerlingen zelf naar mogelijkheden zoeken en geeft een leerling ruimte om fouten te maken. De leerling neemt verantwoordelijkheid en toont lef. Het experiment is een belangrijk onderdeel van het creatief proces.
- *heeft aandacht voor samenwerkend leren en reflectie*
Bij de kunstvakken wordt veel samengewerkt. Bij kunstlessen is er aandacht voor samenwerkend leren, communiceren, het oplossen van problemen en reflectie. Kunsteducatie leert kritisch kijken en feedback geven. Het bewust en aandachtig kijken naar het eigen leerproces is van groot belang. De taak van de kunstdocent is het leerproces te coachen en het reflecteren te stimuleren, om zo bij te dragen aan de persoonlijke ontwikkeling van de leerling.
- *staat open voor interdisciplinariteit*
Creativiteit staat niet alleen centraal in de kunstvakken, maar stroomt door de hele school. Binnen het Hart van Ezinge krijgen leerlingen vakspecifieke vaardigheden aangeleerd, die kunnen worden ingezet in vakoverstijgende projecten van kunstvakken en kennisvakken. Deze projecten kunnen interdisciplinair of monodisciplinair zijn (Haanstra, Konings, 2009). Bij interdisciplinaire projecten worden leerinhouden aan elkaar verbonden, bij monodisciplinaire projecten werken vakken naast elkaar aan hetzelfde thema. Interdisciplinair en monodisciplinair werken schept mogelijkheden om onderwijssituaties betekenisvol en levensecht te maken en geven leerlingen de mogelijkheid zich te uitten in een (kunst)discipline die bij hen past. Het Hart van Ezinge staat open voor deze waardevolle samenwerking tussen kunst- en kennisvakken.
- *integreert de belevingswereld, maatschappelijke, actuele of filosofische vraagstukken*
Kunstvakken zijn geschikt om aan te sluiten bij de belevingswereld van leerlingen en om maatschappelijke, actuele of filosofische vraagstukken te behandelen. Kunst gaat immers over het interpreteren van de wereld om ons heen en kunsteducatie geeft de mogelijkheid om de visie op de wereld te vormen door middel van kunst. Kerndoelen en eindtermen bieden alle ruimte voor de integratie van eigen maatschappelijke, actuele of filosofische vraagstukken in kunsteducatie.

De theorie van authentieke kunsteducatie zoals beschreven door F. Haanstra (2011) en E. Heijnen (2015, 2016) biedt handvatten voor deze vorm van kunstonderwijs. Haanstra ziet authentieke kunsteducatie als kunsteducatie met *'een inhoudelijke verbinding met de echte wereld van de kunstdisciplines en de professionals, en verbinding met de eigen kunstzinnige interesses, activiteiten en de beleving van de leerling.'* (Haanstra, 2011, p13). Authentieke kunsteducatie is dus zowel persoonlijk betekenisvol als maatschappelijk of cultureel betekenisvol. Authentieke kunsteducatie bestaat uit drie domeinen; professionele kunst; de belevingswereld van leerlingen (popcultuur) en maatschappelijke thema's. Een afwisseling tussen de verschillende domeinen is gewenst, de ene keer ligt het accent op populaire cultuur, de andere keer op professionele kunst of op een maatschappelijk thema.



Afbeelding:
E. Heijnen (2015, 2016)

- *is persoonlijk en geeft ruimte voor eigenheid*
In de kunsteducatie van Stad & Esch staat de leerling centraal. Leerlingen ontdekken en ontwikkelen hun kunstzinnige talenten, leren de vaardigheden en technieken van de verschillende kunstdisciplines en ontwikkelen creativiteit en verbeeldingskracht. Naast het werken aan de kerndoelen en de eindtermen werken leerlingen aan de eigen ontwikkeling als mens, ook in relatie tot anderen. Vaardigheden als samenwerkend leren, reflecteren, communiceren en feedback geven worden geoefend. Leerlingen krijgen vertrouwen en ruimte om te experimenteren, lef te tonen en verantwoordelijkheid te dragen. Elke kunstopdracht biedt mogelijkheid voor eigenheid, verbeeldingskracht en creativiteit. Leerlingen voelen eigenaarschap over hun kunstzinnige producten en het eigen leerproces. Dat maakt onze kunsteducatie persoonlijk en inspirerend.

De PLG Hart van Ezinge: waarborgen van kwaliteit

In de PLG Hart van Ezinge streven we naar kwaliteit, zoals omschreven in het strategisch beleidsplan van Stad & Esch (2016). *'We willen dat onze onderwijsdoelen worden gehaald én persoonlijke ambities van leerlingen en medewerkers worden waargemaakt. We willen ons continu verbeteren en vieren behaalde doelen om vervolgens verder te groeien.'* (Stad & Esch, 2016, p17) Om de kwaliteit van onze kunsteducatie te waarborgen werkt de PLG Hart van Ezinge vanuit de volgende pijlers:

- *Evaluatie lesinhoud vanuit PDCA-cyclus*
Het waarborgen van de inhoudelijke kwaliteit van onze kunstvakken staat voorop. Onze kunstdocenten geven invulling aan kerndoelen en eindtermen van onze kunstvakken en aan de missie en visie van Stad & Esch. Het lesmateriaal van onze kunstvakken en onze doorlopende leerlijn is continu in ontwikkeling. We evalueren op regelmatige basis onze ontworpen lesmaterialen vanuit de PDCA-cyclus: Pract, Do, Control, Adapt. Deze evaluaties vinden plaats met de kunstdocenten binnen secties, in samenspraak met onze leerlingen en in overleg met alle kunstvakken binnen de PLG. Op deze manier ontstaat een organische, maar tegelijk gestructureerde verbetering en actualisering van onze lesmaterialen. De evaluaties zijn onderdeel van het professionele gesprek binnen de PLG Hart van Ezinge.
- *Praktijkgericht onderzoek*
Binnen de PLG wordt de kwaliteit van kunsteducatie bekeken vanuit onderzoek. De onderzoeksvragen worden opgesteld vanuit de werkpraktijk. Vormen van onderzoek zijn:
 - *Actie-onderzoek*: praktisch onderzoek door leraren in de eigen werkpraktijk, opgebouwd in onderzoek-cycli (Ponte, 2012)
 - *Ontwerponderzoek* (op systematische wijze bedenken en ontwikkelen van een oplossing voor een probleem, waardoor kennisontwikkeling en praktijkverbetering tot stand komt (Van den Berg, Kouwenhoven, 2008).
 - *Data-analyse*: het gebruiken van bestaande digitale data om te onderzoeksvragen te verkennen en analyseren.
- *Externe contacten en communicatie*
De PLG Hart van Ezinge onderhoudt contact met diverse externe partners, zoals kunstenaars, kunstvakopleidingen, organisaties, scholen en ouders. Er worden mogelijkheden gezocht om betrokkenheid, verbinding en samenwerking te realiseren. De PLG Hart van Ezinge bezoekt regelmatig andere scholen om informatie te halen en inspiratie op te doen. Ook brengen we externe contacten in kaart om zo een duurzaam netwerk op te bouwen.
- *Organisatie*
De PLG Hart van Ezinge is verantwoordelijk voor het organiseren van kunstzinnige en culturele activiteiten. De PLG ziet er op toe dat deze activiteiten goed verlopen, dat deze activiteiten bijdragen aan een verdieping of verbreding van het lesprogramma

vanuit een actueel, maatschappelijk of kunsthistorisch perspectief, en evalueert de activiteiten op kwaliteit. De activiteiten die wij organiseren vanuit de PLG Hart van Ezinge zijn de culturele activiteiten zijn bijvoorbeeld workshops en voorstellingen binnen en buiten de school (twee activiteiten per leerjaar), excursies voor de examenvakken kunst, voorstellingen en exposities van leerlingen uit diverse leerjaren, schoolkoor en schoolband, op tournee voor basisscholen, verdiepende masterclasses kunst, Art Night en de Culturele Avond.

- *Zichtbaarheid en verbinding*

De PLG Hart van Ezinge heeft als doel het Hart van Ezinge zichtbaar te maken, binnen en buiten Stad & Esch. De creativiteit die wij in onze vakken voelen dragen wij uit naar andere deelscholen en vakken. Daarnaast leggen wij verbindingen tussen de verschillende kunstvakken en brengen wij leerlingen in contact met kunst buiten de school.

Verbinding van Hart van Ezinge met de rest van de school

Dit doet de PLG Hart van Ezinge bijvoorbeeld door het organiseren van exposities & beamerprojecties, berichtgeving in de paperclip, actieve rol bij vakoverstijgende, c.q. deelschool-overstijgende activiteiten, duidelijke communicatie met deelscholen en het uitnodigen van collega's voor activiteiten en overlegmomenten om creativiteit te verspreiden.

Verbinding van Hart van Ezinge met externe bedrijven en contacten

Dit doet de PLG Hart van Ezinge bijvoorbeeld door masterclasses waarbij professionele kunstenaars worden uitgenodigd en waarvoor leerlingen zich kunnen inschrijven en het creëren van mogelijkheden om samenwerkingsprojecten met bedrijven of kunstinstellingen te realiseren.

Verbinding van Hart van Ezinge met ouders & leerlingen

Dit doet de PLG Hart van Ezinge bijvoorbeeld door voorstellingen & presentaties te organiseren en door mogelijkheden te creëren voor een actieve rol van leerlingen bij activiteiten, in het kader van betrokkenheid en inzetten van talenten.

Verbinding Hart van Ezinge: de kunstvakken onderling verbinden en versterken

Dit doet de PLG Hart van Ezinge bijvoorbeeld door leerlijnen van kunstvakken op elkaar afstemmen zodat ze elkaar versterken, door mogelijkheden voor samenwerking onderzoeken en door presentaties van andere kunstvakken bij te wonen.

- *Professionalisering en het professionele gesprek*

De PLG Hart van Ezinge geeft het eigen leren op organische wijze vorm, door in te spelen op de actuele scholingsbehoefte. Deze scholingsbehoefte ontstaat vanuit een persoonlijke leervraag, vakgerichte leervraag of PLG-brede leervraag. De PLG is zelf in staat deze scholingen vorm te geven en vraagt daarbij eventueel ondersteuning vanuit de coach. Ook het netwerk van de kunstdocenten kan worden ingezet ter verdieping of verbreding van de eigen kennis en actuele vakliteratuur wordt gelezen en besproken. Naast scholing is de PLG in staat om zichzelf als team of als sectie te professionaliseren door middel organisatie van praktijkgericht onderzoek en het professionele gesprek vanuit de PDCA-cyclus. Daarnaast kijken we op regelmatige basis bij vakcollega's in de les en geven wij elkaar feedback vanuit een pedagogisch en kunstdidactisch perspectief. Er is een aanspreekcultuur binnen de PLG en het professionele gesprek wordt regelmatig gevoerd. Beginnende docenten worden door een coach van de PLG begeleidt en krijgen ook deze vorm van ondersteuning.

Bronvermelding

Dinsbach, G. (2007) *Handreiking schoolexamen kunst havo/vwo. Algemeen, beeldende vormgeving, dans, drama, muziek*. SLO.

Haanstra, F. Konings, F. (2009) *Grenzen aan samenhang. De kunstvakken in de vernieuwde onderbouw voortgezet onderwijs. Hogeschool voor de kunsten Amsterdam*.

Haanstra, F. (2011). *Authentieke kunsteducatie: een stand van zaken*. Cultuur + Educatie 31. Utrecht: Cultuurnetwerk Nederland

Heijnen, E. (2015) *Remixing the Art Curriculum: How Contemporary Visual Practices Inspire Authentic Art Education*. Radboud Universiteit Nijmegen.

Heijen, E. (2016) *Remix je curriculum! Een ontwerpmodel voor kunsteducatie*. Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten.

Ponte, P. (2002) *Onderwijs van eigen makelij: procesboek actieonderzoek in scholen en opleidingen*. Amsterdam.

Ranciere, J. (2007) *De onwetende meester. Vijf lessen over intellectuele emancipatie*. Uitgeverij Acco.

Stad & Esch (2016) *Strategisch Beleidsplan 2016-2020. Klaar voor je toekomst, maak je dromen waar*. Stad & Esch.

Van den Berg, E., Kouwenhoven, W. (2008). *Ontwerponderzoek in vogelvlucht*. Tijdschrift voor lerarenopleiders 29(4), 20-26.

Villierius, E. (2017) *Cultureel manifest Hart van Ezinge*. Interne publicatie PLG Hart van Ezinge.